

IV. Dailė: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

8. Dailė – meninio ugdymo dalykas.

Dailės dalyko mokymosi pasiekimai, turinio apimtis ir pasiekimų lygių požymiai numatyti atsižvelgiant į meninio ugdymo srities nuostatas ir siekiant dermės su kitais meninio ugdymo dalykais ir kitomis ugdymo sritimis.

8.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra ir integravimo galimybės

8.1.1. Tikslas – siekiama, kad mokiniai ugdytųsi estetinę nuovoką ir dailės raiškos gebėjimus, dvasiškai augtų ir įgytų kultūrinės kompetencijos pagrindus.

8.1.2. Uždaviniai. Įgyvendinant dailės ugdymo tikslą mokiniai:

- stebėdami ir aptardami praeities ir dabarties dailės reiškinius pažįsta Lietuvos ir pasaulio meno paveldą, suvokia jo unikalumą;
- ugdomi dailės gebėjimus mėgindami įvairias tradicines ir šiuolaikines raiškos priemones, išradingai ir drąsiai eksperimentuoja ir improvizuoja;
- nuosekliai atskleidžia kūrybingumą, meninę išvalgą gėrėdamiesi ir analizuodami grožio bei gėrio apraiškas, linijų, spalvų ir formų įvairovę gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje;
- praktiškai taiko dailės raiškos ir pažinimo gebėjimus: mokosi kurti jaukią aplinką, dalyvauja kultūriniame klasės, mokyklos ir bendruomenės gyvenime, ugdomi etnines bei dorines nuostatas ir pagarbiai priima kitas kultūras.

8.1.3. Struktūra

Dailės dalykas pagrindinėje mokykloje apima vizualinių menų, architektūros, dizaino, tautodailės ir taikomosios dailės pažinimą. Mokydamiesi dailės mokiniai ugdomi specialiuosius meninės raiškos ir šiandieniniame gyvenime būtinus bendruosius gebėjimus, įgyja tvirtą pagrindą asmeninei, socialinei ir kultūrinei kompetencijai ugdyti.

Dailės veiklos sričių ribos sąlygiškos: ugdymo procese sritys integruotos (jos viena kitą papildo, jų proporcijos kinta atsižvelgiant į mokinių amžių, poreikius, individualius gabumus). Svarbu rasti tinkamą dailės raiškos ir meno reiškinių suvokimo, technikų panaudojimo dermę. Pagrindinis grafinės, spalvinės ir erdvinės dailės raiškos siekis – teigiami išgyvenimai (atradimų ir naujos patirties

džiaugsmas) iškeliant menines idėjas ir atrandant kūrybinius jų įgyvendinimo būdus.

Programoje ugdymo turinys pateikiamas koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasės. Mokinių įgyjamos žinios, įgūdžiai ir gebėjimai aprašomi pagal tokias veiklos sritis:

- dailės raiška (idėjų kėlimas; technikų taikymas; grafinių, spalvinių ir erdvinių raiškos priemonių naudojimas; savo dailės kūrinių parodymas);
- dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas;
- dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.

8.1.4. Integravimo galimybės

Integruojant dailę į kitus dalykus mokiniams lengviau susidaryti visuminį pasaulio vaizdą, galima racionaliau naudoti pamokų laiką, mažinti mokymosi krūvius ir didinti mokinių domėjimąsi kūrybine veikla. Integruoti dailę į kitus mokomuosius dalykus galima įvairiai: bendros temos, integruotos pamokos, išvykos, organizuojami integruotos veiklos projektai ir kt.

Dailė ir dorinis ugdymas. Kūrybos procese mokiniai mokosi išreikšti savo jausmus, savo santykį su gamta, artimiausia aplinka, su aplinkiniais žmonėmis. Mokiniai mokosi bendrauti, padėti vieni kitiems, jautriai ir tolerantiškai vertinti savo ir draugų kūrybą, dailės priemonėmis išreikšti savo svajones, troškimus, lūkesčius, išgyvenimus.

Dailė ir informacinės technologijos. Virtualusis piešimas, linijų, spalvų, šrifto ir komponavimo principų pažinimas, meninis teksto apipavidalinimas, spausdinto teksto ir iliustracijų (piešinių, nuotraukų, schemų, brėžinių, diagramų) derinimas, mokyklinės vizualiosios informacijos (laikraščių, lankstinukų, atvirukų ir kt.) kūrimas, įvairios informacijos paieška internete, integruoti projektai.

Dailė ir matematika. Plokščių ir erdvių geometrinių kūnų pažinimas, ritmas, simetrija, proporcijos, planų piešimas ir dydžių skaičiavimai.

Dailė ir technologijos. Įvairių medžiagų savybių pažinimas, informacijos rinkimas ir projektavimas, tekstilės raštų kūrimas, kostiumo stiliai, drabužių modeliavimas, tautinis kostiumas, maketų kūrimas, daiktų formų ir konstrukcijų pažinimas, šiuolaikinio dizaino ištakos, reikšmė ir uždaviniai.

Dailė ir gamtos mokslai. Spalvos, formos, šviesa ir šešėliai. Gamta ir jos reiškiniai, būsenos, spalvos įvairiu paros ir metų laiku. Gyvūnai ir augalai.

Dailė ir kalbos. Mokiniai skaito, patys rašo ir iliustruoja pasakas, eilėraščius, kuria darbų ciklus pasirinktam literatūros kūriniui. Aptardami savo, draugų ir dailininkų kūrinius mokosi aiškiai reikšti savo mintis ir vartoti tinkamas dailės sąvokas. Mokosi užsienio kalba bendrais bruožais nusakyti Lietuvos architektūros paminklų, dailės ir tautodailės bruožus, papasakoti apie žymiausių dailininkų kūrybą. Ieško dailės sąvokų užsienio kalbos atitikmenų.

Dailė ir muzika. Spalvų ir garsų nuotaikos, ritmas, idėjų perteikimas įvairių menų priemonėmis.

Dailė ir teatras. Scenovaizdžių maketų ir dekoracijų kūrimas, apšvietimo parinkimas, kostiumo projektai, afišų, bilietų, kvietimų ir kt. kūrimas.

Dailė ir socialiniai mokslai. Mokiniai susipažįsta su įvairių istorinių laikotarpių, epochų ir meninių stilių, įvairių pasaulio šalių profesionaliuoju ir liaudies menu, aptaria jo skirtumus, bendriausius bruožus ir meninės raiškos priemonės, įvairių rasių ir kraštų žmonių gyvenimo būdo ypatumus, papročius ir etnokultūrinės tradicijas.

8.2. Mokinių gebėjimų raida. Toliau lentelėje aprašoma 5–10 klasių mokinių gebėjimų raida – pasiekimų lygis, kurį turėtų pasiekti daugelis mokinių, baigiančių atitinkamą koncentrą. Nurodomi gebėjimai grupuojami pagal veiklos sritis.

Veiklos sritis	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1. Dailės raiška			
Idėjų kėlimas	Atrasti vizualinių idėjų artimiausioje aplinkoje ir dailės kūriniuose.	Atrasti vizualinių idėjų artimiausioje aplinkoje, praeities ir dabarties dailės kūriniuose.	Savarankiškai atrasti ir pasirinkti vizualinę idėją iš įvairių kultūrinių šaltinių, aplinkos ir numatyti, kaip ją įgyvendinti.
Technikų taikymas	Idėjai įgyvendinti saugiai taikyti sudėtingesnes dailės technikas.	Eksperimentuojant taikyti tradicines ir mišriasias dailės technikas.	Pasirinkti ir taikyti tradicines ir mišriasias dailės technikas, siekiant norimo rezultato.
Grafinių, spalvinių ir erdvinių raiškos priemonių naudojimas	Įvairiai naudoti linijas, spalvas, erdvines formas, foną, perteikiant nuotaiką, išpūdį, objekto ar reiškinių ypatybes.	Naudoti spalvų niansus, kontrastus, toninę įvairovę plokštumoje ir erdvėje, kuriant statiškas ir dinamiškas kompozicijas.	Tikslingai pasirinkti raiškos priemonės ir vaizdavimo būdus kuriant darbų ciklus, įvairaus žanro ir stiliaus kompozicijas.
Savo dailės kūrinių parodymas	Dirbti grupėmis ir pritaikyti dailės raiškos įgūdžius apipavidalinant klasės, mokyklos projektus ir renginius. Rodyti savo darbus dailės parodėlose.	Bendradarbiauti ir prisidėti prie parodų ir meninių akcijų organizavimo. Apipavidalinti savo dailės raiškos darbus. Kurti vizualiąją mokyklos informaciją.	Bendradarbiauti kūrybiniuose projektuose. Taikant įvairias dailės technikas, naudojantis kompiuterinės grafikos rengyklėmis ir nuotraukomis kurti vizualiąją mokyklos informaciją.

Veiklos sritis	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Vartojant paprastas dailės sąvokas analizuoti ir vertinti meninius profesionaliosios dailės kūrinių ir tautodailės bruožus.	Stebėti ir pagal aptartus kriterijus vertinti įvairių epochų ir meninių stilių vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūrinius, palyginti su kitų menų raiškos priemonėmis.	Tinkamai vartojant dailės sąvokas apibūdinti ir vertinti savo ir draugų kūrybinės interpretacijos, tradicinės ir šiuolaikinės dailės, tautodailės, dizaino meninės raiškos priemones.
	<p>Apibūdinti menines artimiausios aplinkos dailės ir architektūros paminklų ypatybes.</p> <p>Apibūdinti lankytojų muziejų ir parodų kūrinius ir ekspozicijas.</p> <p>Ieškoti informacijos internete, elektroniniuose ar spausdintuose leidiniuose.</p>	<p>Vertinti svarbiausius meninius šiuolaikinių pastatų ir architektūros paminklų bei vizualinės komunikacijos objektų bruožus.</p> <p>Skirti ir įvardyti dailės kūrinių, matomų muziejų ekspozicijose ir dailės parodose, dailės rūšis, šakas ir žanrus.</p> <p>Tikslingai ieškoti informacijos internete, elektroniniuose ar spausdintuose leidiniuose.</p>	<p>Stebint dailės kūrinius ir architektūros paminklus atpažinti ir apibūdinti vienam ar kitam stiliui būdingus bruožus, dailininko individualaus kūrybinio stiliaus ypatumus.</p> <p>Atpažinti ir įvardyti kūrinių, matomų muziejuose ar dailės parodose, meninį stilių ar dailės kryptį.</p> <p>Savarankiškai ir tikslingai ieškoti informacijos internete, elektroniniuose ar spausdintuose leidiniuose.</p>
3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	<p>Pastebėti ir apibūdinti dailės reiškinius kasdienėje aplinkoje ir žmogaus veikloje.</p> <p>Tyrinėti artimiausios aplinkos gamtos ir kultūros paminklų vertę, etnokultūrinės vietos bendruomenės tradicijas ir papročius.</p>	<p>Analizuoti dailės reiškinius kasdienėje aplinkoje ir žmogaus veikloje.</p> <p>Nusakyti vizualiuosius įvairių kultūrinių tradicijų ypatumus ir paaiškinti, kaip jie veikia kasdienybę.</p>	<p>Paaiškinti, kuo svarbūs visuomenės gyvenime vizualieji reiškiniai.</p> <p>Išvelgti praeities meninių stilių, vizualinių menų, dizaino, šiuolaikinės architektūros ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje.</p>

8.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

5–6 klasėse dailės dalyko sritys (dailės raiška, dailės raiškos ir dailės kūrinų stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas, dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje) ugdymo procese integruojamos, viena kitą papildo, jų proporcijos sudaromos atsižvelgiant į mokinių poreikius ir individualius gebėjimus. Esant pasitikėjimo atmosferai skatinama dirbti poromis, grupelėmis, sudaromos sąlygos savarankiškiems meniniams ieškojimams. Dailės kalba pažįstama tyrinėjant raiškos būdus ir elementus, vertinant savo ir dailininkų darbus. Skatinama įspūdžius pagrįsti dailės žiniomis. Mokoma susikaupti, ilgiau išsižūrinti ir analizuojant vieną meno kūrinį. Aptariant įvairias raiškos priemones ir įvairių technikų galimybes, retkarčiais taikomos kolektyvinės veiklos formos.

8.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5-6 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai aprašomi kaip sudedamosios dailės kompetencijos dalys: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą veiklą, jų nusistatymas veikti vienaip ar kitaip. Gebėjimai – tai žinių, įgūdžių, gabumų naudojimas, galios veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir koku būdu tą žinojimą parodo (ką nors nusako, skiria, ...). Žinių ir supratimo pagrindu išugdomi gebėjimai. Ugdymo gairės atkreipia dėmesį į aktyviojo mokymo ir mokymosi metodus, įvairius pamokų modelius, mokymo ir mokymosi etapus. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Dailės raiška			
Stengtis išžvelgti grožį ir harmoniją gamtoje ir dailės kūrinuose. Pasitikėti savo jėgomis, veikti drąsiai ir iniciatyviai.	1.1. Atrasti vizualinių idėjų artimiausioje aplinkoje ir dailės kūrinuose.	1.1.1. Nusakyti, ką norėtų pavaizduoti stebėdami aplinkos objektus ir dailės kūrinius. 1.1.2. Įvairiais būdais parodyti, kaip tą pačią kūrybinę idėją galima perteikti įvairių menų kalba. 1.1.3. Bendrais bruožais nupasakoti, kokius raiškos būdus (grafinį, spalvinį ar erdvinį), kokias technikas galėtų pasirinkti tam, ką nori pavaizduoti. Pasidaryti eskizą.	Mokiniai savo pastebėjimus ir išpūdžius perteikia įvairiais būdais (ieško spalvų derinių ar linijų įvairovės, kaitalioja formų dydžius, išvelgia jų pasikartojimą, derina pirmą ir antrą planą). Dailės meninė kalba palyginama su muzikos, teatro, šokio, literatūros, kino meno, animacijos ir šiuolaikinių menų (pvz., žemės meno, fotografijos, instaliacijos) išraiškos priemonėmis. Dirbdami kartu (grupėmis) mokiniai lavina abstraktųjį erdvinį mąstymą, per šviesą, garsą, judesį ir vyksmą perteikia savo kūrybines idėjas.
Stengtis išmokti naujų dailės raiškos technikų. Domėtis dailės raiškos įvairove. Stengtis planuoti savo veiklą ir laiku užbaigti pradėtus darbus.	1.2. Idėjai įgyvendinti saugiai taikyti sudėtingesnes dailės technikas (kreidėles, gratažą, koliažą, konstravimą iš įvairių medžiagų ir kt.).	1.2.1. Pasirinkti grafinei, spalvinei ar erdvinei raiškai reikalingas medžiagas ir įrankius, tinkamai pasiruošti darbo vietai. 1.2.2. Atsižvelgti į sudėtingesnių dailės technikų ypatumus: koliažo (vaizdas sudaromas klijuojant ant kartono įvairių spalvų ir skirtingo paviršiaus medžiagas), gratažo (kreidinis popierius dengiamas dviem sluoksniais: vašku arba kiaušinio tryniu, išdžiūvęs – juo-	Mokytojas mokiniams parodo įvairių technikų galimybes, skatina ieškoti panašia technika atliktų darbų artimiausioje aplinkoje (knygose, internete, parodų ekspozicijose ir kt.). Mokiniai tyrinėja spalvų maišymo efektus ir dažų savybes. Išbando įvairaus dydžio teptukus, įvairių rūšių ir storio plunksnas, palygina ir aptaria jų paliekamus pėdsakus (potėpius, linijas). Mokiniai eksperimentuoja su įvairiomis medžiagomis: kuria monumentaliosios dailės technikų imitacijas (mozaiką

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Tinkamai ir taupiai naudoti kūrybos medžiagas.</p> <p>Rūpintis savo ir kitų saugumu, saugoti aplinką.</p>		<p>du tušu, raižomas medine lazdele ar kitu aštriu daiktu).</p> <p>1.2.3. Pasirinkti tinkamas medžiagas (vielą, plastiką, antrines žaliavas, gamtines medžiagas ir kt.) pilnavidurėms, tuščiavidurėms, permatomoms ir kt. erdvinėms formoms kurti.</p>	<p>iš akmenėlių, vitražą iš skaidraus plastiko, didelio formato piešinius ant vyniojamojo popieriaus ir pan.), pilnavidurius, tuščiavidurius, permatomus ir kt. architektūrinius ir skulptūrų maketus iš antrinių žaliavų, vielos ir gipso.</p>
<p>Stengtis kurti ir ieškoti naujų vaizdavimo būdų.</p> <p>Domėtis dailės raiškos įvairove.</p> <p>Suprasti, kad tą pačią temą (nuotaiką, išpūdį) galima perteikti įvairiais raiškos būdais.</p>	<p>1.3. Įvairiai naudoti linijas, spalvas, erdvines formas, foną, perteikiant nuotaiką, išpūdį, objekto ar reiškinių ypatybes.</p>	<p>1.3.1. Įvairiomis technikomis ir raiškos būdais kurti peizažą, natūrmortą, portretą, autoportretą, šaržą.</p> <p>1.3.2. Ieškoti vaizduojamos figūros (objekto) ir fono jungčių (pagal sumanymą parinkti vienspalvę, margą ar kt. vaizdų aplinką).</p> <p>1.3.3. Perteikti aplinkos objektų spalvų kaitą, linijų įvairovę, nuotaiką, charakterį simetriškais ir nesimetriškais, įvairių žanrų, ritmo ir kolorito kompozicijomis.</p> <p>1.3.4. Kuriant kompozicijas perteikti įvairias objektų paviršiaus ypatybes.</p> <p>1.3.5. Vaizduoti pirmo ir antro plano objektus.</p>	<p>Mokytojas mokiniams parodo pavyzdžių, kaip naudojant ritmą, simetriją, asimetriją, įvairų koloritą kurti kompozicijas erdvėje ir plokštumoje. Mokiniai kuria peizažus, natūrmortus, portretus ar kito žanro kūrinėlius, stengiasi išgauti kuo daugiau atspalvių. Jie supažindinami su spaudos menu ir kaligrafijos ypatumais, mokosi derinti piešinius, ranka rašytą, pieštą ir kompiuteriu sukurtą šriftą, iliustruoja ir apipavidalina knygas (savo sukurtų pasakų, kitokių kūrinėlių), kuria įvairius objektus, laikraščius, skelbimus, šventinius atvirukus. Iš įvairių medžiagų ir daiktų kuria erdvines formas, ieško įvairių dydžių santykių ir pusiausvyros, siekia formų išraiškingumo.</p>
<p>Domėtis savo ir draugų kūrybine veikla, stengtis bendradarbiauti.</p> <p>Stengtis tinkamai parodyti savo ir draugų kūrybą.</p> <p>Gerbti kitų autorystę.</p> <p>Stengtis planuoti savo veiklą ir laiku užbaigti pradėtus darbus.</p>	<p>1.4. Dirbti grupėmis ir prietaikyti dailės raiškos įgūdžius apipavidalinant klases, mokyklos projektus ir renginius. Rodyti savo darbus dailės parodėlėse.</p>	<p>1.4.1. Renginiui apipavidalinti (dekoracijoms, plakatams, sien laikraščių iliustracijoms, kvietimams ir kt. piešti) pasirinkti įvairias dailės technikas ir medžiagas (tapyti dažais, tušu ant balto ir spalvoto popieriaus, kurti erdvines formas iš įvairių daiktų, kartono ir antrinių žaliavų ir kt.).</p> <p>1.4.2. Ranka arba naudojantis tekstų rengykle kiekvienam savo dailės kūrinėliui užrašyti metriką (autorius vardą, pavardę, kūrinio pavadinimą, sukūrimo datą, atlikimo techniką).</p> <p>1.4.3. Originaliai apipavidalinti savo kūrinė-</p>	<p>Remiantis pavyzdžiais, mokiniams paaiškinama, kaip apipavidalinti dailės raiškos darbus: sugalvoti ir iš įvairių medžiagų pagaminti rėmelį, sukurti savo signatūrą (dailininko autorystės ženklą). Mokiniai įvairiuose šaltiniuose tyrinėja, kokia informacija pateikiama apie dailės kūrinius, kartu su mokytoju aptaria, kas yra autorystė, ką reikėtų užrašyti dailės kūrinio metrikoje. Baigę darbą, mokiniai kitoje jo pusėje (arba ant atskiros kortelės) užrašo metriką.</p> <p>Mokytojas skatina mokinius dalyvauti klasės ir mokyklos renginiuose, parodėlėse, gabesnius mokinius supažindina su šalies dailės konkursų sąlygomis, skatina juose dalyvauti. Mokiniai kuria vizualiąją mokyklos informaciją (pvz.,</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		lius (parinkti baltą arba spalvotą foną, sukurti originalų rėmelį iš kartono, popieriaus plastikos, gamtos medžiagų ar papjė mašė). 1.4.4. Bendrais bruožais nusakyti, ką jau moka daryti gerai, kokius įgūdžius pritaikė, ką norėtų tobulinti.	lankstinukus, kvietimus, sienlaikraščius, šventinius atvirukus ir kt.), mokosi naudotis informacinėmis technologijomis. Mokiniai skatinami dailės kūriniais puošti savo aplinką, rengiamos mokinių asmeninės ir grupinės parodėlės, kurias, mokytojo padedami, apipavidalina patys mokiniai. Jie skatinami ieškoti idėjų ir temų savo kūrybiniam darbams, siūloma patiems pasirinkti atlikimo techniką.
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Domėtis daile ir palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą. Stengtis kultūringai ir tolerantiškai išsakyti savo nuomonę. Būti smalsiam ir ieškoti informacijos apie dailės kūrinius. Domėtis savo ir kitų kraštų daile ir tradicijomis. Gerbti kultūros paveldą ir suvokti jo išsaugojimo svarbą.	2.1. Vartojant paprastas dailės sąvokas analizuoti ir vertinti meninius profesionaliosios dailės kūrinių ir tautodailės bruožus. 2.2. Apibūdinti meninės artimiausios aplinkos dailės ir architektūros paminklų ypatybes. 2.3. Apibūdinti lankytojų muziejų ir parodų kūrinius ir ekspozicijas.	2.1.1. Įsižiūrėti ir skirti raiškos pobūdį: grafinė (eskizas, piešinys, gratažas, atspaudas), spalvinė (tapyba guašu ir kt. vandeniniais dažais, aplikacija ir kt.), erdvinė (lipdyba iš molio, popieriaus plastika ir kt.) raiška. 2.1.2. Skirti pagrindinius dailės žanrus (peizažas, natiurmortas, portretas, autoportretas, buitinis ir istorinis). 2.1.3. Įsižiūrėti ir nusakyti dailės, tautodailės kūrinių meninius bruožus (spalvų derinius, formų ir kompozicijos ypatumus: simetriška ar nesimetriška, linijų ir dėmių ritmą, simbolių reikšmes, atlikimo techniką). 2.2.1. Įsižiūrėti į dailės paminklų, senųjų ir šiuolaikinių pastatų vidaus ir išorės puošybą ir nusakyti formų keliamą išpūdį, įvardyti pastatų paskirtį (pvz., pilis, bažnyčia, visuomeniniai, gyvenamieji pastatai ir kt.). 2.3.1. Vartojant paprastas dailės sąvokas (<i>dailė, tapyba, grafika, portretas, autoportretas, skulptūra, keramika</i> ir kt.) pasakoti apie lankytojų muziejų ir parodų ekspozicijas.	Mokiniai skatinami išvelgti spalvų, linijų, erdvinių formų, ritmo įvairovę ir jų darną gamtoje, daiktinėje aplinkoje, dailės ir tautodailės kūriniuose. Vertinant savo, draugų ir profesionalių dailininkų darbus, mokiniai skatinami pagrįsti savo nuomonę ne tik išpūdžiais, bet ir dailės žiniomis. Mokytojas siūlo ieškoti dailės ir tautodailės kūrinių savo aplinkoje, atpažinti vaizduojamosios dailės šakas (tapybą, grafiką, skulptūrą) ir žanrus. Tinka gretinti ta pačia technika seniau ir dabar sukurtus darbus, kartu aptariant meninės jų raiškos priemones. Mokiniai skatinami vartoti pagrindines dailės sąvokas, išsakyti individualių požiūrį, apginti jį ir ieškoti įvairių atsakymų į tą patį klausimą. Kartu su mokytoju mokiniai aptaria artimiausios aplinkos architektūros paminklų meninę ir istorinę vertę, bendruomenės pastangas juos išsaugoti, palygina su kitų šalių praeities ir dabarties dailės ir architektūros paminklais. Mokiniai tyrinėja emocinį spalvos ir ženklų poveikį, simbolinę reikšmę ir pritaikymą kasdienėje aplinkoje: stebi reklamoje ir informaciniuose leidiniuose naudojamus vaizdus ir šriftą, apibūdina jų poveikį. Tinka organizuoti ekskursijas ir supažindinti mokinius su artimiausiais muziejais, įvairių parodų (ne tik vaizduojamosios dailės) ekspozicijomis ir kūriniais, paskui atlikti raiškos užduotis tautodailės formoms pažinti. Jei artimiau-

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	2.4. Ieškoti informacijos internete, elektroniniuose ar spausdintuose leidiniuose.	2.4.1. Pasirinkti reikšminius žodžius informacijos paieškai ir rasti informacijos apie aptartus dailės kūrinius.	sioje aplinkoje nėra muziejaus ar dailės galerijos, reikėtų patiems surengti mokinių darbų parodėlę ir kartu aptarti.
3. Dailės reiškinų pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
<p>Pastebėti artimiausios aplinkos pokyčius ir estetinius reiškinius, susijusius su žmogaus veikla.</p> <p>Stengtis gyventi ir kurti estetiškoje ir tvarkingoje aplinkoje.</p> <p>Domėtis savo ir kitų kraštų kultūrinėmis tradicijomis, jas gerbti ir saugoti.</p> <p>Gerbti kultūros paveldą ir suvokti jo išsaugojimo svarbą.</p>	<p>3.1. Pastebėti ir apibūdinti dailės reiškinius kasdienėje aplinkoje ir žmogaus veikloje.</p> <p>Tyrinėti artimiausios aplinkos gamtos ir kultūros paminklų vertę, etnokultūrinės vietos bendruomenės tradicijas ir papročius.</p>	<p>3.1.1. Stebėti, kokie daiktai ir pastatai buvo kuriami senovėje, kokie kuriami dabar įvairiuose kraštuose, kokia jų paskirtis ir formos, kokios naudojamos medžiagos.</p> <p>3.1.2. Nusakyti, kaip dailės priemonėmis (keičiant linijas, dėmes, spalvas ir formas, taikant įvairias medžiagas) galima keisti savo aplinką (kurti atvirukus, knygas, reklamą, dizaino gaminių formas, koncertų ir teatro spektaklių apipavidalinimą ir kt.).</p> <p>3.1.3. Išvardyti artimiausios aplinkos gamtos ir kultūros paminklus, savais žodžiais pasakoti apie vietos bendruomenės kultūros tradicijas.</p> <p>3.1.4. Kartu su mokytoju aptarti, kur galės pritaikyti įgytus įgūdžius, ko ateityje norėtų mokytis per dailės pamokas.</p>	<p>Mokiniai stebi ir lygina gamtos ir žmogaus sukurtų objektų (architektūros, istorinių, kultūrinių, etnografinių paminklų) išraiškumą, aptaria meninę, istorinę jų vertę, globos ir išsaugojimo svarbą. Tyrinėjama lietuvių tautodailė, palyginama su kitų tautų liaudies meno pavyzdžiais. Mokiniai supažindinami su architektų kūryba (statinių projektais, miestų kvartalų ir parkų planais, interjero kūrimu), kuria miestų planus-paveikslus, maketus. Galimos su istorija integruotos pamokos.</p> <p>Tinka organizuoti integruotos meninės veiklos projektus, kurti nedideles teatro miniatiūras (pvz., veikėjai – įvairių spalvų ir faktūrų geometrinės formos ir pan.), parinkti apšvietimą, muziką, kurti vizualiąją informaciją (skelbimą ir kt.). Mokiniai, vadovaujami mokytojo, mokosi prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi: planuoti savo veiklą, numatyti ir įsivertinti jos rezultatus.</p>

8.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

Nurodoma dailės ugdymo turinio apimtis laiduoja galimybę sėkmingai ugdytis estetinę nuovoką ir dailės raiškos gebėjimus, būtinus 5–6 klasių koncentracijai mokiniams.

8.3.2.1. Dailės raiška

Pasirenkamos grafinės, spalvinės ir erdvinės raiškos priemonės ir elementai: atspalvių įvairovė, lokaliosios spalvos, tapyba ant skaidrių paviršių tyrinėjant atvaizdą iš abiejų pusių, stebimi paviršių nelygumai (grublėtas, šiurkštus ir kt.), raštai ir piešiniai. Tyrinėjama plokštuma ir reljefas, perteikiami planai (pir-

mas ir antras). Išbandomos sudėtingesnės dailės technikos (kreidelės, gratažas, koliažas). Kuriami pilnaviduriai, tuščiaviduriai, permatomi ir kt. maketai iš antrinių žaliavų, vielos, gipso. Tyrinėjamas formos ir medžiagos santykis, judesio kryptys (iš dešinės į kairę, iš kairės į dešinę, aukštyn, žemyn ir kt.).

8.3.2.2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas

Stebimi ir palyginami žanrai (peizažas, natūrmortas, portretas, autoportretas, šaržas, buitinis ir istorinis žanrai). Ieškoma dailės kūrinių aplinkoje, aptariamų jų linijos, spalvos ir formos ir lyginamos su liaudies dailės tradicija. Tyrinėjamas emocinis spalvų ir ritmo poveikis, dekoratyvinė simbolių reikšmė žmogaus

gyvenime, informaciniuose ženkluose. Aptariami artimiausios aplinkos gamtos ir architektūros paminklai, meninė ir istorinė jų vertė, visuomenės pastangos juos išsaugoti. Supažindinama su artimiausiais muziejais, jų ekspozicijomis ir kūrinių.

8.3.2.3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje

Tyrinėjama senųjų ir šiuolaikinių pastatų puošyba, vidus ir išorė, ryšys su aplinka, apibūdinama pastatų paskirtis, palyginama su liaudies architektūra. Aptariama lietuvių liaudies architektūra, mažoji architektūra (koplytėlė, koplytstulpis, krikštas ir kt.) ir palyginama su kitų šalių architektūros pavyzdžiais.

8.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Pasiekimų sritys / Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės raiška	Atlieka mokytojo pateiktas užduotis ir saugiai taiko pasiūlytas dailės technikas. Skiria ir taiko spalvų, linijų, dėmių ir erdvinių formų įvairovę, kuria įvairaus žanro kūrinius. Atlieka mokytojo ar draugų nurodytus darbus apipavidalinant klasės renginius. Dalyvauja dailės parodėlėse, užrašo savo kūrinių metriką, pagamina rėmelį iš popieriaus ar kartono.	Artimiausioje aplinkoje ir dailės kūriniuose atranda idėjų savo kūrybai, tyrinėja ir išbando įvairius dailės raiškos būdus, pasirenka sudėtingesnes dailės technikas. Skiria ir kūrybingai taiko spalvų, linijų, dėmių ir faktūrų įvairovę. Kuria įvairaus žanro kūrinius, simetriškas ir nesimetriškas įvairaus ritmo kompozicijas. Pasiūlo temų renginiams ir parodoms. Dirba grupėje, apipavidalina klasės ir mokyklos renginius. Rodo savo kūrinius dailės parodose, užrašo savo kūrinių metriką, kuria originalius rėmelius.	Artimiausioje aplinkoje, savo, draugų ir dailininkų kūriniuose atranda idėjų savo kūrybai, tyrinėja ir išbando įvairius dailės raiškos būdus, savarankiškai pasirenka sudėtingesnes dailės technikas. Skiria ir kūrybingai taiko spalvų, linijų, dėmių ir faktūrų įvairovę. Pasirenka raiškos būdą ir kuria įvairaus žanro kūrinius, simetriškas ir nesimetriškas įvairaus ritmo kompozicijas. Rodo iniciatyvą ir pasiūlo originalių temų renginiams ir parodėlėms. Imasi atsakomybės ir vadovauja grupės darbui, pasiūlo, kaip apipavidalinti renginius. Rodo savo kūrinius dailės parodose, užrašo savo kūrinių metriką, kuria originalius rėmelius.

Susipažįstama su vietos bendruomenės tradicijomis ir papročiais. Aptariama dailės reikšmė kasdieniame gyvenime.

8.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

8.3.3.1. Šioje dalyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui stebėti ir fiksuoti mokinių pasiekimų pažangą, išskirti veiklos sritis, kuriose mokiniui sekasi geriau, o kuriose – sunkiau, pastebėti gabius mokinius ir diferencijuoti ugdymą. Nuostatų raiška integruota į visų trijų lygių pasiekimų aprašą.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Tyrinėja menines mokytojo nurodytų dailės ir tautodailės kūrinių ypatybes, palygina su kitų menų raiškos priemonėmis. Stebi ir savais žodžiais apibūdina mokytojo nurodytų artimiausios aplinkos objektų vizualiąsias ypatybes. Vartodamas paprastas dailės sąvokas išvardija lankytojų ir parodų ekspozicijų turinį.	Tolerantiškai vertina savo ir draugų kūrybinius sumanymus. Vartodamas paprastas dailės sąvokas apibūdina profesionaliosios dailės ir tautodailės meninius bruožus, palygina su kitų menų raiškos priemonėmis. Apibūdina artimiausios aplinkos architektūros, dailės paminklų estetines ypatybes, vartodamas tinkamas sąvokas aptaria meninę ir istorinę jų vertę. Išvardija ir apibūdina lankytojų ir parodų ekspozicijų turinį.	Pasako originalių pastebėjimų analizuodamas ir vertindamas savo ir draugų kūrybinius sumanymus. Domisi daile ir vartodamas tinkamas dailės sąvokas analizuoja profesionaliosios dailės ir tautodailės meninius bruožus, palygina su kitų menų raiškos priemonėmis. Domisi artimiausios aplinkos architektūros, dailės paminklų estetinėmis ypatybėmis, vartodamas tinkamas sąvokas apibūdina meninę ir istorinę jų vertę. Įsimena ir atpažįsta muziejuose ir parodose matytus dailės kūrinius, pasako jų dailės rūšis ir šakas.
Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Savais žodžiais apibūdina mokytojo nurodytus artimiausios aplinkos dailės reiškinius, gamtos ir kultūros paminklus.	Išvardija artimiausios aplinkos dailės reiškinius, artimiausios aplinkos gamtos ir kultūros paminklus, savais žodžiais pasakoja apie vietos bendruomenės pastangas juos išsaugoti. Domisi vietos tradicijomis ir papročiais.	Domisi artimiausios aplinkos dailės reiškiniais, pasakoja apie vietos gamtos ir kultūros paminklų vertę. Paaškina, kodėl reikia saugoti paveldą. Išsako originalių pastebėjimų lygindamas vietos ir kitų kraštų tradicijas ir papročius.
Mokėjimas mokytis	Pakviestas dalyvauja kūrybinėje veikloje, mokytojo paprašytas pasako savo nuomonę. Mokytojo padedamas randa su daile susijusias informacijos nurodytuose šaltiniuose (knygose, meno albumuose).	Dalyvauja kūrybinėje veikloje, aktyviai į ją įsitraukia. Mokytojo patiriamas numato dailės raiškos darbų seką, pasirenka tinkamus kūrybos reikmenis. Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų veiklą, išklauso kitų nuomonę, pateikia pasiūlymų. Kartu su mokytoju aptaria, kur galės pritaikyti įgytus įgūdžius, ko ateityje norėtų mokytis per dailės pamokas. Pagal duotą tinklalapio adresą randa su daile susijusias informacijos.	Savaroniškai dalyvauja kūrybinėje veikloje, pasiūlo vadovauti. Savarankiškai numato tinkamą dailės raiškos darbų atlikimo seką ir pasirenka kūrybos reikmenis. Drąsiai pasako pastebėjimus apie savo ir kitų veiklą, išklauso kitų nuomonę ir pateikia pasiūlymų. Savarankiškai sieja naują kūrybinę patirtį su išmoktais (jau žinomais) dalykais. Savarankiškai randa su daile susijusias informacijos (internete, meno albumuose ir kt.).

8.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

7–8 klasėse sudaromos sąlygos įvairių polinkių mokiniams atsiskleisti įvairiomis dailės priemonėmis. Mokiniai pratinami eskizuoti iš natūros, konstruoti, naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Įvairiomis techniko- mis kuriant kompozicijas, tęsiama pažintis su įvairiomis meno rūšimis, dailės šakomis ir žanrais. Tyrinėjama ir estetiškai vertinama savoji aplinka, bandoma atpažinti menines tradicijas ir jų įtaką. Analizuojami ir lyginami kūriniai, pri- klausantys įvairioms meninėms sistemoms, aptariamai jų skirtumai. Atskleidžia- ma ir siūloma įvairių būdų tai pačiai idėjai įgyvendinti. Skatinamos diskusijos, korektiškai apibendrinamos mokinių išvados. Sudaroma galimybė patirti, kad yra dailės reiškinių (modernusis menas, savamoksių kūryba, vaikų piešiniai ir kt.), kuriuos reikia analizuoti ir vertinti remiantis ne vien klasikinės dailės kri- terijais. Mokiniai supažindinami su įvairių rasių ir tautų, įvairių pasaulio šalių

profesionaliojo meno ir tautodailės kūriniais. Ugdoma atsakomybė už savitą idė- ją, individualų požiūrį, savo sprendimus, toleruojamos ir gerbiamos skirtingos nuostatos.

8.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai aprašomi kaip sudedamosios dailės kompe- tencijos dalys: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos supranta- mos kaip mokinių požiūris į tam tikrą veiklą, jų nusistatymas veikti vienaip ar kitaip. Gebėjimai – tai žinių, įgūdžių, gabumų naudojimas, galios veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir koku būdu tą žinojimą parodo (ką nors nusako, skiria, ...). Žinių ir supratimo pagrindu išugdomi gebėjimai. Ugdymo gairės atkreipia dėmesį į aktyviojo mokymo ir mokymosi metodus, įvairius pamokų modelius, mokymo ir mokymosi etapus. Jos yra rekomendacinio pobū- džio.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Dailės raiška			
Žvelgti į kūrybą kaip į įdo- mią ir teigiamų atradimų tei- kiančią veiklą.	1.1. Atrasti vizualinių idėjų ar- timiausioje aplinkoje, praeities ir dabarties dailės kūrinuose.	1.1.1. Eksperimentuoti pagal pasirinktą dai- lės kūrinio stilių, esmines aplinkos objektų ypatybes ir atrasti idėjų savai individualiai raiškai. 1.1.2. Gana detaliam nupasakoti, kokias prie- mones galėtų pasirinkti tam, ką nori pavaiz- duoti, suplanuoti darbų seką. Pasidaryti ke- letą eskizų variantų. Išsirinkti geriausią.	Mokytojas sudaro sąlygas įvairių polinkių mokiniams atskleisti savo kūrybinius gebėjimus. Mokiniai skati- nami stebėti, fiksuoti, analizuoti gamtos formas ir in- terpretuoti aptartu stiliumi, taikyti įvairius vaizdavimo būdus. Mokiniai turėtų išmokti ieškoti įvairių būdų tai pačiai idėjai perteikti, suvokti, kad naujai ir originaliai sukurti kūriniai yra vertingi ir įdomūs.
Formuotis tvarkingo ir nuo- seklaus darbo įgūdžius. Stengtis planuoti savo vei- klą, laiku atlikti numatytus darbus.	1.2. Eksperimentuojant taiky- ti tradicines (tapyba guašu ir akvarele, piešimas tušu, san- gvinu, anglimi, lipdyba ir kt.) ir mišriąsias (koliažas, kalkogra- fija, konstravimas iš įvairių me- džiagų ir kt.) dailės technikas.	1.2.1. Tinkamai atlikti papjė mažė, kalko- grafijos ir frotažo technikos veiksmus. 1.2.2. Atsižvelgti į piešimo sangvinu, paste- le ir anglimi ypatumus (piešinys nepatvarus, nubyra, todėl jį reikia užfiksuoti). 1.2.3. Pasirinkti tinkamus būdus skirtin- goms medžiagoms jungti (pvz., sutvirtinti	Mokiniai, išmėgindami sudėtingesnes grafikos ir tapy- bos technikas bei erdvinės raiškos būdus, mokosi pla- nuoti savo veiklą, numatyti darbo etapus ir rezultata. Mokytojas parenka tokių užduočių, kurios skatina mo- kinius eksperimentuoti su netikėtas ir žaismingas teks- tūras teikiančiomis grafikos technicomis. Mokiniai, kurdami nesudėtingų formų dailės dirbinė-

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Tinkamai ir taupiai naudoti kūrybos medžiagas.</p> <p>Rūpintis savo ir kitų saugumu, saugoti aplinką.</p>		<p>formą karkasu, pritvirtinti gamtos medžiagas prie pakuočių).</p> <p>1.2.4. Maišant dažus išgauti panašaus tono ir atspalvio ir kontrastingas spalvas.</p> <p>1.2.5. Pasirinkti tinkamas medžiagas reljefams kurti (plastiliną, molį, popieriaus plastiką ir kt.).</p>	<p>lius, geriau suvokia taikomąją daile, geriau pažįsta erdvinės kūrybos medžiagas, tiria formas ir medžiagos santykį, faktūrų (paviršiaus nelygumų) virtimą tekstūromis (paviršiaus nelygumų piešiniais-raštais). Galimos su istorija ir technologijomis integruotos pamokos, tinka organizuoti projektinį darbą: kurti grupines kompozicijas (miestų, pilių maketus iš atskirų architektūrinių objektų).</p>
<p>Būti atviram kaitai, ieškojimams, naujoms idėjoms ir naujai patirčiai.</p> <p>Atsakingai spręsti kūrybines problemas.</p>	<p>1.3. Naudoti spalvų niuansus, kontrastus, toninę įvairovę plokštumoje ir erdvėje, kuriant statiškas ir dinamiškas kompozicijas.</p>	<p>1.3.1. Bandyti stilizuoti vaizduojant įvairias formas.</p> <p>1.3.2. Atsižvelgti į statiško ir dinamiško komponavimo principus.</p> <p>1.3.3. Perteikti pasirinktą koloritą, spalvų kontrastus ir niuansus, tonų įvairovę.</p> <p>1.3.4. Bandyti taikyti realistinio vaizdavimo principus (mėginti perteikti proporcijas ir judesį, atsižvelgti į pagrindinius linijinės perspektyvos dėsnius).</p>	<p>Mokytojo padedami mokiniai susipažįsta su būdingiausiais įvairių epochų kūrinių kompozicinės sandaros tipais (pvz., vertikalioji, centrinė, įstrižoji kompozicija ir kt.), jų ypatybėmis (statiška, dinamiška, kontrastinga ir kt.), linijinės perspektyvos dėsniais ir interpretuoja šias žinias savo kūryboje. Ugdomi spalvų pažinimo įgūdžiai, tiriamas koloritas, spalvomis kuriamą nuotaiką. Kompozicijoms kurti naudojami spalvų niuansai ir kontrastai, grynosios, lokalsios spalvos, tonų ir pustonų įvairovė. Mokiniai skatinami perteikti formų ypatumus: aukštą ir žemą reljefą, šviesos ir šešėlių žaismą, faktūrų įvairovę, dekoruoti raštais ir ornamentais.</p>
<p>Stengtis gyventi ir kurti estiškoje ir tvarkingoje aplinkoje.</p> <p>Stengtis tinkamai parodyti savo ir draugų kūrybą, laiku atlikti numatytus darbus.</p> <p>Gerbti kitų autorystę.</p>	<p>1.4. Bendradarbiauti ir prisidėti prie parodų ir meninių akcijų organizavimo. Apipavidalinti savo dailės raiškos darbus. Kurti vizualiąją mokyklos informaciją (sienlaikraščius ir kt.).</p>	<p>1.4.1. Nusakyti, kokį vaidmenį norėtų pasirinkti grupės veikloje, kokius darbus galėtų atlikti vienas ar su grupe.</p> <p>1.4.2. Bendrais bruožais nupasakoti, kaip reikėtų apipavidalinti dailės darbus (parinkti tinkamos spalvos foną, naudojantis tekstų rengykle užrašyti metriką, informacinius tekstus ir kt.).</p> <p>1.4.3. Bendrais bruožais nupasakoti, kaip reikėtų eksponuoti dailės darbus.</p> <p>1.4.4. Kuriant sienlaikraščius, skelbimus,</p>	<p>Mokiniais atlikus užduotis, mokytojas organizuoja mokinių raiškos darbų aptarimus. Mokiniai, skatinami mokytojo, mokosi įvertinti savo patirtį, prisiimti atsakomybę už mokymąsi, racionaliai planuoti savo darbus ir laiką. Mokiniai skatinami rengti asmenines ir grupines parodėles, kurti vizualiąją renginių ir parodų informaciją. Mokytojas gabesnius mokinius supažindina su šalies ir tarptautinių dailės konkursų sąlygomis, skatina juose dalyvauti. Mokiniai, bendradarbiaudami grupėmis, ieško parodos ar renginio temų, aptaria įvairius kūrinių apipavidalinimo (pvz., parinkti</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		atvirukus ir kt. taikyti įvairius komponavimo būdus. 1.4.5. Nusakyti, ką jau moka daryti gerai, ko dar norėtų mokytis.	foną siekiant paryškinti kūrinio spalvas) ir eksponavimo būdus. Mokiniai skatinami gerbti autorių teises, mokosi įvairiais būdais apipavidalinti savo raiškos darbus: tinkamai užrašyti metriką, kurti originalius rėmelius, parenka tinkamą foną (spalvotą, baltą, pilką ir pan.), kuria originalius rėmelius iš plastiko, kartono, papjė mašė. Baigę darbą, mokiniai kitoje jo pusėje (arba ant atskiros kortelės) užrašo (ranka arba naudodamiesi tekstų rengykle) metriką, sukuria savo autorių antspaudą (ženklą).
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
Domėtis daile ir palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą. Būti smalsiam ir ieškoti informacijos. Pripažinti ir gerbti autorių teises.	2.1. Stebėti ir pagal aptartus kriterijus vertinti įvairių epochų ir meninių stilių vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūrinius, palyginti su kitų menų raiškos priemonėmis. 2.2. Vertinti svarbiausius meninius šiuolaikinių pastatų, architektūros paminklų vizualinės komunikacijos objektų (informacinių ženklų, reklamos ir kt.) bruožus. 2.3. Skirti ir įvardyti dailės kūrinių, matomų muziejų ekspozicijose ir dailės parodose, dailės rūšis, šakas ir žanrus.	2.1.1. Apibūdinti svarbiausius dailės kūrinių bruožus, pasakyti dailės šakas ir žanrus. 2.1.2. Nusakyti rankraštinės ir spausdintos knygos skirtumus. 2.1.3. Aptarti asmenines ir draugų sukurtas interpretacijas, nurodyti, kurios meninės išraiškos priemonės (linijų pobūdis, spalvų niuansai, kontrastai ir kt.) panaudotos. 2.2.1. Bendrais bruožais nusakyti senosios ir šiuolaikinės architektūros formų skirtumus, detalių ypatumus. 2.2.2. Nusakyti vizualinės komunikacijos objektų ypatybes (spalvų ir ženklų reikšmę, formų ir simbolių keliamą išpūdį ir kt.). 2.3.1. Vartojant tinkamas sąvokas (<i>tapyba, grafika, skulptūra, taikomoji dailė, istorinis žanras, buitinis žanras, sakralinė dailė, dekoratyvumas, koloritas</i> ir kt.) pasakoti apie muziejuose ir parodose matytus kūrinius.	Mokytojo padedami mokiniai toliau susipažįsta su įvairiomis dailės rūšimis, šakomis ir žanrais. Mokytojas skatina mokinius įvairiuose šaltiniuose ieškoti informacijos apie dailės muziejus ir galerijas, jose eksponuojamus kūrinius. Įdomių dailės istorijos faktų žinojimas teikia mokiniams tvirtesnę pažinimo pagrindą ir leidžia puoselėti meninį jausmą. Todėl mokytojas, supažindindamas su konkrečia epocha, parenka iškiliausių ir būdingiausių kūrinių, padedančių pajusti to laikotarpio dvasią. Tinka organizuoti su istorija integruotas pamokas, išvykas į muziejus ir aptarti, kaip vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūriniuose atspindi civilizacijos raida. Mokytojas skatina mokinius stebėti ir palyginti architektūros formas, reklamos ir vizualinės komunikacijos objektų ypatumus. Aptariamoms raiškos priemonėms, būdingiems elementams, bandoma atpažinti juos artimiausioje aplinkoje. Mokiniai stebi liaudies meistrų dirbinius ir lygina juos su šiuolaikinės serijinės gamybos pavyzdžiais, aptaria rankų darbo vertę. Artimiausioje aplinkoje ir muziejų ekspozicijose atpažįsta vai-

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	2.4. Tikslingai ieškoti informacijos internete, elektroniniuose ar spausdintuose leidiniuose.	2.4.1. Pasirinkti reikšminius žodžius informacijos paieškai ir rasti informacijos apie meno galerijas, dailės parodas ir kt. 2.4.2. Apibūdinti ranka rašyto ir kompiuteriu sukurtu šrifto meninius bruožus.	zduojamosios ir taikomosios dailės kūrinius, įvardija jų rūšis, dailės šakas, apibūdina ir vertina buitinės bei sakralinės paskirties daiktų formas, medžiagas, puošybą.
3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
Gerbti Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą, tautos tradicijas. Nebūti abejingam ir prisidėti prie artimiausios aplinkos kultūros vertybių išsaugojimo.	3.1. Analizuoti dailės reiškinius kasdienėje aplinkoje ir žmogaus veikloje. Nusakyti vizualiuosius įvairių kultūrinių tradicijų ypatumus ir paaiškinti, kaip jie veikia kasdienybę.	3.1.1. Savais žodžiais paaiškinti, kaip regimoji reklama veikia žiūrovą, ar galima ją pasitikėti. 3.1.2. Nusakyti svarbiausius vizualiuosius vietos parkų architektūros ir želdinių bruožus. 3.1.3. Rasti panašumų tarp įvairių epochų kultūrų ir dabarties grožio idealų. 3.1.4. Kartu su mokytoju aptarti, kaip dailės žinios praverčia gyvenime.	Mokiniai, remdamiesi konkrečiais pavyzdžiais (iš vietinės aplinkos, žiniasklaidos ir kt.), mokosi kritiškai vertinti reklamą ir masinę kultūrą, jos poveikį gyvenimo būdui. Tinka organizuoti ekskursijas ir per jas aptarti gamtos ir architektūros ryšį (rūmų ir parkų kompleksus, parkus ir jų architektūrą), landšaftą ir jo elementus. Mokytojas skatina mokinius domėtis dailės gyvenimu, ieškoti informacijos apie artimiausioje aplinkoje gyvenančių menininkų kūrybą.

8.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

Nurodoma dailės ugdymo turinio apimtis laiduoja galimybę sėkmingai ugdytis estetinę nuovoką ir dailės raiškos gebėjimus, būtinus 7–8 klasių koncentrą baigiantiems mokiniams. Išskiriamas turinio minimumas, būtinas patenkinamam pasiekimų lygiui pasiekti.

8.4.2.1. Dailės raiška

Pasirenkamas šviesus ir tamsus, šiltas ir šaltas koloritas, naudojami spalvų kontrastai ir niuansai, tonų ir pustonų įvairovė. Atliekami optiniai eksperimentai su tos pačios formos, bet skirtingų spalvų derinių dėmėmis. Gilinamasi į dailės žanrų ypatumus: peizažai, naturmortai, portretai, buitinės ir istorinės tematikos kūriniai, kuriami įvairia technika ir stilistika. Aptariami realistinio vaizdavimo principai: tiriamos ir fiksuojamos žmogaus kūno proporcijos ir judesiai, taikomi pagrindiniai linijinės perspektyvos dėsniai. Kuriamos statiškos ir

dinamiškos įvairių nuotaikų kompozicijos, plokštumoje ir erdvėje ieškoma harmoningo ir chaotiško dydžių ir formų santykio. Erdviniams kūriniams ieškoma tinkamos vietos erdvėje, originalaus santykio su interjeru (pvz., padėti ant žemės, iškelti aukštai ir pan.). Kuriami nesudėtingų formų taikomosios dailės dirbinėliai (pieštukinės, indai ir kt.), eskiziniai žaislų, baldų, transporto priemonių projektai, aptariama sukurtų projektų paskirtis, naudingumas ir patogumas, puošyba. Eksperimentuojama su grafikos technikomis, teikiančiomis netikėtas ir žaismingas tekstūras (pastelė, sangvinas, anglis, frotažas, kalkografija ir kt.). Tarpusavyje derinamos kelios technikos siekiant sukurti mišrios technikos darbą. Derinamas ranka rašytas, pieštas ir kompiuteriu sukurtas šriftas. Piešiami inicialai, imituojamos rankraštinės knygos.

Turinio minimumas. Pakanka, kad mokiniai, naudodamiesi paprastais dailės reikmenimis (pieštukais, flomasteriais, akvarele ir kt.), atliktų nurodytas raiškos užduotis pagal mokytojo pateiktus užduočių atlikimo pavyzdžius.

8.4.2.2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas

Gerinamas dailės šakų ir žanrų (pvz., portretas, istorinis žanras, buitinis žanras, sakralinė dailė ir kt.) suvokimas, lyginami jų skirtumai. Tyrinėjami ir pagal aptartus kriterijus (koloritas, dydžių santykiai, ritmas, linijų įvairovė, dekoratyvumas ir kt.) vertinami įvairių epochų ir meninių stilių vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūriniai, savosios ir draugų kūrybinės interpretacijos. Tyrinėjama šrifto meno raida (dantiraštis, hieroglifai, romėniškasis, gotiškasis šriftas ir kt.), lyginama rankraštinė ir spausdinta knyga. Atkreipiamas dėmesys į senų ir retų spaudinių (pvz., pirmosios lietuviškos spausdintos knygos) meninę vertę. Žiūrėti, lyginami ir analizuojami kūriniai, priklausantys skirtingoms meninėms sistemoms, aptariami jų panašumai ir skirtumai. Vertinami svarbiausi vizualinės komunikacijos objektų meniniai bruožai. Aptariami muziejų ekspozicijose ir dailės parodose matyti kūriniai, pasakoma, kuriai dailės rūšiai, šakai ir žanrui jie priklauso, apibūdinamos svarbiausios meninės raiškos priemonės. Aptariami dailės, dizaino ir tautodailės skirtumai.

Turinio minimumas. Pakanka, kad mokiniai išvardytų artimiausios aplinkos kultūros paminklus, pastebėtų estetinius reiškinius, kartu su klase lankytų muziejus ir parodas, bendrais bruožais nusakytų savo išpūdžius, apibūdintų profesionaliosios dailės ir tautodailės kūrinius vartodami paprastas dailės sąvokas, išvardytų pagrindinius dailės žanrus (portretas, peizažas, natūrmortas).

8.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Pasiekimų sritys \ Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės raiška	Atlieka mokytojo nurodytas užduotis, taiko nurodytas dailės technikas. Kuria statiškas ir dinamiškas kompozicijas, naudoja spalvų niuansus ir kontrastus. Atlieka mokytojo ar draugų nurodytą vaidmenį bendrame darbe. Padedamas mokytojo apipavidalina savo raiškos darbus (užrašo me-	Praeities ir dabarties dailėje išvelgia idėjų savo kūrybai, eksperimentuoja ir taiko tradicines ir mišriąsias dailės technikas. Kuria statiškas ir dinamiškas kompozicijas, plokštumoje ir erdvėje ieško harmoningo dydžių ir formų santykio, skiria ir taiko spalvų kontrastus ir niuansus, toninę įvairovę. Bendradarbiauja ir prisideda prie parodų ir meninių renginių organizavimo, kuria	Praeities ir dabarties daileje randa idėjų savo kūrybai ir pasirinkta stilistika jas interpretuoja. Savarankiškai eksperimentuoja ir taiko tradicines bei mišriąsias dailės technikas. Kuria statiškas ir dinamiškas kompozicijas, plokštumoje ir erdvėje ieško harmoningo dydžių ir formų santykio, skiria ir taiko spalvų kontrastus ir niuansus, toninę įvairovę. Organizuoja mokyklos parodas ir renginius, pri-

8.4.2.3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje

Supažindinama su įvairių epochų grožio idealu ir harmonijos samprata, lyginama su šiuolaikinės visuomenės vertybėmis ir jų atspindžiais mene. Aptariama artimiausioje aplinkoje gyvenančių profesionalių menininkų ir tautodailininkų kūryba. Tyrinėjama artimiausių parkų architektūra ir želdiniai. Stebima regimoji reklama (plakatai, lankstinukai, skrajutės, reklaminiai filmukai ir kt.) ir aptariamas jos poveikis.

Turinio minimumas. Pakanka, kad mokiniai išvardytų artimiausios aplinkos dailės reiškinius ir apibūdintų jų poveikį sau, savais žodžiais paaiškintų, kodėl reikia gerbti ir saugoti paveldą ir tautos tradicijas.

8.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

8.4.3.1. Šioje dalyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui stebėti ir fiksuoti mokinių pasiekimų pažangą, išskirti veiklos sritis, kuriose mokiniui sekasi geriau, o kuriose – sunkiau, pastebėti gabius mokinius ir diferencijuoti ugdymą. Nuostatų raiška integruota į visų trijų lygių pasiekimų aprašą.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	trika, pagamina rėmelį iš kartono ar papjė mašė).	sienlaikraščius, atvirukus ir kt. Apipavidalina savo raiškos darbus: užrašo metriką, kuria originalius rėmelius.	sideda prie meninių renginių organizavimo, kuria sienlaikraščius, plakatus, atvirukus ir kt. Savarankiškai apipavidalina savo raiškos darbus (užrašo metriką, kuria originalius rėmelius) ir eksponuoja parodose.
Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Žiūri ir vartodamas paprastas dailės sąvokas apibūdina mokytojo nurodytus vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės kūrinius. Vartodamas paprastas dailės sąvokas vertina mokytojo nurodytų vizualinės komunikacijos objektų (ženklų, reklamos ir kt.) savybes, pasako žiūrimų dailės kūrinių rūšis, dailės šakas, žanrus.	Pagal aptartus kriterijus vertina įvairių epochų ir meninių stilių vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės kūrinius, savo ir draugų kūrybines interpretacijas. Pagal aptartus kriterijus vertina vizualinės komunikacijos objektų meninius bruožus. Skiria ir išvardija muziejų ekspozicijose ir dailės parodose matytų kūrinių rūšis, dailės šakas, žanrus ir svarbiausias raiškos priemones.	Atpažįsta ir įsimena iškiliausius įvairių epochų ir meninių stilių vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės kūrinius, savarankiškai juos vertina, pasako originalių minčių aptardamas savo ir draugų kūrybines interpretacijas. Savarankiškai vertina vizualinės komunikacijos objektų meninius bruožus, pasako originalių nuomonių. Atpažįsta ir išvardija muziejų ekspozicijose ir dailės parodose matytų kūrinių rūšis, dailės šakas, žanrus ir svarbiausias raiškos priemones.
Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Savais žodžiais apibūdina mokytojo nurodytus dailės reiškinius, paaiškina jų poveikį sau.	Pagal aptartus kriterijus vertina įvairių epochų, kultūrų ir dabarties grožio idealus. Apibūdina vietos parkų architektūros bruožus. Išsako savo nuomonę apie reklamos poveikį sau.	Savarankiškai vertina įvairių epochų, kultūrų ir dabarties grožio idealus. Domisi vietos parkų architektūra ir apibūdina jos vertingumą. Išsako savitą nuomonę apie artimiausioje aplinkoje ar žiniasklaidoje matytą regimąją reklamą ir jos poveikį sau.
Mokėjimas mokytis	Pakviestas dalyvauja kūrybinėje veikloje, mokytojo padedamas naudojasi mokyklos biblioteka, pagal nurodytą tinklalapio adresą randa su daile susijusios informacijos. Mokytojo paprašytas įvertina ją ir paaiškina, kas padėjo siekti norimo rezultato, kas trukdė. Mėgina apibendrinti, ką kitą kartą darytų kitaip.	Dalyvauja kūrybinėje grupėje. Naudojasi mokyklos biblioteka, pagal nurodytą tinklalapio adresą randa su daile susijusios informacijos. Stebi ir pagal aptartus kriterijus vertina savo ir draugų kūrybinę veiklą. Apibendrina, ką kitą kartą darytų kitaip, kaip ieškotų kitokių galimybių ir tobulintų savo kūrybinę veiklą. Savais žodžiais nusako, kaip dailės žinios praverčia gyvenime.	Noriai dalyvauja grupės veikloje, pasisiūlo jai vadovauti. Savarankiškai naudojasi mokyklos biblioteka, pagal nurodytą tinklalapio adresą randa su daile susijusios informacijos. Atidžiai stebi ir tolerantiškai vertina kūrybinę savo ir draugų veiklą. Savarankiškai daro išvadą, ką kitą kartą reikėtų keisti ir tobulinti, pasiūlo naujų užduočių atlikimo variantų. Nusako, kaip dailės žinios praverčia gyvenime.

8.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

9–10 klasėse dailės kalbai suvokti, mokinių interpretaciniams gebėjimams ugdyti taikomos šiuolaikinės raiškos priemonės ir informacinės technologijos. Supažindinama su įvairių meninių epochų, kūrybinių stilių interpretacijų įvairove, modernizmo ir postmodernizmo meninių sistemų savitumais. Aptariant meną kalbama apie pasaulio prieštarumą, skaudžias visuomenės problemas, įvairias grožio apraiškas ir jų atspindžius kūryboje. Pratinama atpažinti kičo apraiškas ir kritiškai vertinti masinės kultūros reiškinius. Siūlomos raiškos užduotys, padedančios suvokti, kad dailė yra ne tik emocinė saviraiška, bet ir sąmoninga, intelektualių pastangų reikalinga veikla. Vaizduojant natūrą siekiama perteikti panašumą (proporcijas, judesį, tikras ypatybes ir kt.) arba sutelkti dėmesį į savąjį emocinį požiūrį į vaizduojamą objektą (paryškinant, deformuojant, stili-

zuojant ir pan.). Ugdomas gebėjimas argumentuotai apginti savo idėją, pasirinktą vaizdavimo būdą (panašumo siekimą arba savąjį emocinį požiūrį), prisiimant atsakomybę už savo sprendimus ir gerbiant kitų požiūrį, nuostatas.

8.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai aprašomi kaip sudedamosios dailės kompetencijos dalys: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą veiklą, jų nusistatymas veikti vienaip ar kitaip. Gebėjimai – tai žinių, įgūdžių, gabumų naudojimas, galios veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir koku būdu tą žinojimą parodo (ką nors nusako, skiria, ...). Žinių ir supratimo pagrindu išugdomi gebėjimai. Ugdymo gairės atkreipia dėmesį į aktyviojo mokymo ir mokymosi metodus, įvairius pamokų modelius, mokymo ir mokymosi etapus. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Dailės raiška			
<p>Žvelgti į kūrybą kaip į idėmą, teigiamų atradimų ir prasmingų išgyvenimų teikiančią veiklą.</p> <p>Stengtis ieškoti ir kelti naujas idėjas.</p> <p>Stengtis numatyti idėjų įgyvendinimo rezultatus.</p> <p>Domėtis daile ir ieškoti informacijos.</p>	<p>1.1. Savarankiškai atrasti ir pasirinkti vizualinę idėją iš įvairių kultūrinių šaltinių, aplinkos ir numatyti, kaip ją įgyvendinti.</p>	<p>1.1.1. Eksperimentuoti su tradicinėmis ir netradicinėmis raiškos priemonėmis pagal įvairių kūrybos krypčių stiliškumą, vaizduojant savo išgyvenimus, tikras gyvenimo situacijas, ir atrasti idėjų savąjai raiškai.</p> <p>1.1.2. Susiplanuoti ir detalai paaiškinti idėjos ar numatomo rezultato įgyvendinimo etapus.</p> <p>1.1.3. Pasirinkti atlikimo būdus, numatyti reikiamas kūrybos medžiagas, ieškoti informacijos įvairiuose šaltiniuose.</p>	<p>Mokiniai dirba grupėmis arba individualiai: ieško idėjų savo kūrybiniams darbams (eskizuoja, fotografuoja artimiausią aplinką ir aktualius gyvenimo įvykius, stebi įvairių krypčių ir stilistikos dailės kūrinius) ir kartu aptaria, kaip jas įgyvendinti. Mokiniai supažindinami su būdingiausiais įvairių epochų kompozicijos sudarymo principais ir vaizdavimo kanonais. Kūrybinei interpretacijai pasirenkamos tradicinės ir šiuolaikinės raiškos priemonės (pvz., pagal pasirinktą dailės kūrinių kuriami gyvieji paveikslai, mokomasi abstrahuoti vaizdą kuriant erdvinę kompozicijas iš tikrų daiktų ir geometrinių kūnų, skirtingai juos apšviečiant) ir informacinės technologijos (skaitmeninė ir paprasta fotografija, kompiuterinė grafika). Kūrybai naudojami nebereikalingi, išmesti daiktai, jiems suteikiama nauja prasmė ir forma.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Tikslingai ir taupiai naudoti kūrybos medžiagas.</p> <p>Atsakingai ir kūrybingai spręsti kilusius sunkumus.</p> <p>Rūpintis savo ir kitų saugumu, saugoti aplinką.</p>	<p>1.2. Pasirinkti ir taikyti tradicines ir mišriasias dailės technikas siekiant norimo rezultato.</p>	<p>1.2.1. Tinkamai tapyti teptukais, voleliais, kurti mozaiką, vitražo imitacijas atsižvelgiant į numatomą rezultatą.</p> <p>1.2.2. Maišant dažus išgauti panašaus tono, atspalvio ir kontrastingas spalvas.</p> <p>1.2.3. Taikyti netradicines technikas (purškimas, trafaretai, fotokoliažas, koliažas, kinetinės priemonės) atsižvelgiant į numatomą rezultatą.</p> <p>1.2.4. Taikyti sudėtingesnes grafikos technikas: sausoji adata (raižomą adata raižoma ant poliruoto metalo plokštelės, ji nutepama dažais ir spausdinama), monotipija, kelių spalvų atspaudai (kiekvienos spalvos atspaudui paruošiama atskira klišė).</p>	<p>Mokytojas parenka tokių užduočių, kad mokiniai galėtų atlikti kūrybinius eksperimentus, savarankiškai ieškotų alternatyvių užduočių sprendimo būdų, susipažintų su šiuolaikinių kūrybos formų įvairove. Išbandoma tapyba be teptukų (naudojami trafaretai, purškimas), kuriami asambliažai (erdviniai kūriniai iš daiktų arba jų dalių, tvirtinamų ant įremintos plokštumos ar dedamų į dėžutes), komponuojami ornamentai audinių raštams (skarelėms, šalikams, marškinėliams ir kt.). Mokiniai skatinami ieškoti originalios erdvinės raiškos: kurti skulptūrines kompozicijas ir dizaino maketus-fantazijas iš įvairių medžiagų, popieriaus, plastikos ir antrinių žaliavų, pritaikyti karkasines ir kinetines konstrukcijas. Konstruojant ypač daug dėmesio skiriama formos funkcionalumui, tradicinių ir neįprastų kūrybos medžiagų derinimui. Tinka organizuoti su technologijomis ir matematika integruotas pamokas: kurti ateities daiktų (pvz., buitės technikos, transporto priemonių), kostiumo, baldų, audinių ir interjero projektus-fantazijas, miestų planus-paveikslus.</p>
<p>Stengtis būti atviram kaitai, ieškojimams ir naujai patirčiai.</p> <p>Stengtis ieškoti idėjų savo kūrybai gamtoje ir įvairių stilių dailės kūriniuose.</p> <p>Veikti drąsiai ir pasitikėti savo kūrybiniais gebėjimais.</p>	<p>1.3. Tikslingai pasirinkti raiškos priemones ir vaizdavimo būdus kuriant darbų ciklus, įvairaus žanro ir stiliaus kompozicijas.</p>	<p>1.3.1. Perteikti realistinius (taikomi spalvinės ir linijinės perspektyvos dėsniai, perteikiamos tikros proporcijos), sąlygiškus (stilizuotos ir apibendrintos formos, detalės ir spalvos) ir abstrakčius (nevaizduojami tikri daiktai, išnyksta žanrai) vaizdus.</p> <p>1.3.2. Taikyti įvairias kompozicines sandaras: simetriška, nesimetriška, kadravimas, įstrižoji, centrinė, vertikaloji ir kt. kompozicijos.</p> <p>1.3.3. Bandyti perteikti šviesą ir šešėlius.</p> <p>1.3.4. Derinti vaizdą ir tekstą, atsižvelgiant į pasirinktus komponavimo principus.</p>	<p>Mokiniai skatinami stebėti ir vaizduoti (eskizuoti, piešti, fotografuoti) aplinką ir jos objektus. Siekiama perteikti panašumą, proporcijas, judesį arba interpretuojamos tikrosios objekto ypatybės, bandoma perteikti suvoktą jo charakterį, emocinį ir psichologinį santykį. Mokytojas skatina mokinius pagal sumanymą pasirinkti raiškos priemones: tradicinių (tapybos, grafikos, skulptūros) arba avangardinių dailės rūšių (konceptualiojo meno, kai idėjos aprašomos, perteikiamos diagramomis, fotografijomis, vaizdo įrašais), kompiuterinės grafikos, žemės meno ir kt. Kuriami realistiniai, abstraktūs ir sąlygiški vaizdai (pvz., simbolinis, impresionistinis, ekspresionistinis, kubistinis, siurrealistinis ir kt.), iliustracijos ir kūrybinės interpretacijos literatūros, muzikos, šokio ir teatro temomis. Įvairiomis priemonėmis maketuojami</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			spaudinių projektai (atvirukai, plakatai, ženklai, lankstinukai ir kt.), pritaikomos kompiuterinės technologijos.
<p>Tikslingai planuoti savo veiklą.</p> <p>Stengtis gyventi ir kurti estetiškoje ir tvarkingoje aplinkoje, kūrybingai ją keisti.</p> <p>Stengtis tinkamai parodyti savo ir draugų kūrybą, gerbti autorių teises.</p>	<p>1.4. Bendradarbiauti kūrybiniuose projektuose. Taikant įvairias dailės technikas, naudojantis kompiuterinės grafikos rengyklėmis ir nuotraukomis kurti vizualiąją mokyklos informaciją (skelbimus, plakatus, lankstinukus, sienlaikraščius ir kt.).</p>	<p>1.4.1. Paaiškinti kelis dailės darbų apipavidalinimo (pasportavimo, fono ar rėmelių parinkimo) ir eksponavimo būdus.</p> <p>1.4.2. Naudotis pateiktųjų rengykle pristatant dailininkų, draugų ir savo kūrinius.</p> <p>1.4.3. Taikyti įvairius komponavimo būdus ir technikas kuriant vizualiąją mokyklos informaciją.</p>	<p>Mokytojas pataria, kaip planuoti (su draugais, grupėmis) ir organizuoti dailės parodėles, mokyklinius renginius, meninius projektus ir renginius. Mokytojas gabesnius mokinius supažindina su dailės konkursų sąlygomis, skatina juose dalyvauti. Mokiniai grupėse aptaria, kodėl reikia gerbti autorių teises, kaip apipavidalinti savo dailės raiškos darbus, užrašyti dailės kūrinių metriką. Mokytojas parodo, kaip eksponuoti dailės darbus, pritaikant tradicines (stendus, kartoną, spalvotą popierių) ir netradicines medžiagas (plastiką, antrines žaliavas ir kt.). Mokiniai prisideda prie mokyklos interjero apipavidalinimo, kuria vaizdines priemones dailės ir kitų dalykų pamokoms, skatinami ieškoti originalių sprendimų, mokosi taikyti mišriąsias dailės technikas, fotografiją, skaitmenines technologijas.</p>
2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas			
<p>Domėtis daile ir šiuolaikiniais jos reiškiniiais.</p> <p>Palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą.</p> <p>Suprasti kūrybinio stiliaus reikšmę.</p> <p>Tolerantiškai elgtis ir neįžeidžiant kitų pasakyti savo nuomonę.</p> <p>Gerbti kitų nuomonę.</p>	<p>2.1. Tinkamai vartojant dailės sąvokas apibūdinti ir vertinti savo ir draugų kūrybines interpretacijas, tradicinės ir šiuolaikinės dailės, tautodailės, dizaino meninės raiškos priemonės.</p>	<p>2.1.1. Nusakyti dailės kūrinių meninius bruožus (žanrą, vaizdavimo būdą ir pagrindines išraiškos priemones: spalvų kontrastai ir niuansai, judėjimo, erdvės išpūdis, šviesa ir šešėliai, emocinis kolorito poveikis, idėjos ir formos santykis, kompozicija, atlikimo technika ir kt.).</p> <p>2.1.2. Nusakyti tradicinės vaizduojamosios (kūriniai klasifikuojami į žanrus pagal temas) ir šiuolaikinės dailės (idėja svarbesnė už formą, žanrai išnyksta) skirtumus.</p> <p>2.1.3. Bendrais bruožais nusakyti meninės dizaino ypatybes (idėja, konstrukcijos, formos, funkcijos ir medžiagos sąveika, patogumas ir kt.).</p>	<p>Mokiniai stebi dailės kūrinius ir bando atpažinti ir įvardyti įvairių dailės krypčių ir judėjimų meninius bruožus.</p> <p>Mokiniai skatinami pasakyti ir pagrįsti savo nuomonę, vartoti tinkamas dailės sąvokas, pagal aptartus kriterijus analizuoti ir vertinti žymiausių dailininkų kūrybą, aptarti aplankytas dailės parodas ir meno renginius.</p> <p>Aptariant vizualinius menus (pvz., kompiuterinį meną, videomeną, meninę fotografiją, instaliaciją, konceptualųjį meną, gyvąją skulptūrą, žemės meną ir kt.) pabrėžiama, kad iliuziniai realistinio vaizdavimo principai nėra vieninteliai dailėje.</p> <p>Mokiniai skatinami ieškoti informacijos ir aptarti šiuolaikinio dizaino kūrinių pavyzdžius, palyginti jų formas ir meninės ypatybes su seniau pagamintų daiktų ypatybėmis.</p> <p>Mokiniai stebi ir tyrinėja senųjų pastatų ir šiuolaikinės</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Gerbti tautos tradicijas, Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldą.</p> <p>Stengtis pastebėti artimiausios aplinkos estetinius reiškinius.</p> <p>Atsakingai naudotis kitų autorių darbais.</p>	<p>2.2. Stebinti dailės kūrinius ir architektūros paminklus atpažinti ir apibūdinti vienam ar kitam stiliui būdingus bruožus, dailininko individualaus kūrybinio stiliaus ypatumus.</p> <p>2.3. Atpažinti ir įvardyti kūrinių, matomų muziejuose ar dailės parodose, meninį stilių ar dailės kryptį.</p> <p>2.4. Savarankiškai ir tikslingai ieškoti informacijos internete, elektroniniuose ar spausdintuose leidiniuose.</p>	<p>2.2.1. Vartojant tinkamas dailės sąvokas pasakoti apie svarbiausius nagrinėjamo dailės kūrinio stiliaus bruožus.</p> <p>2.2.2. Nusakyti senųjų ir šiuolaikinių pastatų projektavimo ir statybos ypatumus (kaip ieškoma naujų formų, konstrukcinių sprendimų, kokios medžiagos naudojamos).</p> <p>2.3.1. Vartojant tinkamas dailės sąvokas vertinti muziejų ar dailės parodų ekspozicijas.</p> <p>2.4.1. Taikyti išplėstinę paiešką ir rasti informacijos apie dailininkų kūrybą, dailės muziejus ir galerijas, dailės parodas.</p>	<p>architektūros formas, konstrukcijas, lygina estetiškes natūralių ir dirbtinių apdailos medžiagų ypatybes. Aptaria, kaip dabarties architektai bando taupyti energiją, kokias parrenka statybines medžiagas. Mokiniai skatinami pasakyti savo nuomonę apie ekologines miestų problemas.</p> <p>Tinka organizuoti ekskursijas ir supažindinti mokinius su pagrindiniais Lietuvos muziejais ir jų ekspozicijomis. Per ekskursijas mokiniai supažindinami su kraštovaizdžio, vietos parkų architektūra.</p> <p>Mokytojas nurodo šaltinių, kuriuose galima rasti informacijos apie įvairių epochų ir kultūrų dailę, jos raidą, iškilusių dailininkų kūrybą, dailės renginius. Gali būti užduodami ilgalaikiai tiriamieji darbai, kurie pristatomi klasėje.</p>
3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje			
<p>Įžvelgti grožį ir harmoniją gamtoje.</p> <p>Noriai prisidėti prie artimiausios aplinkos vertybių išsaugojimo, saugoti kultūros paminklus.</p> <p>Suvokti dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse.</p>	<p>3.1. Paaiškinti, kuo svarbūs visuomenės gyvenime vizualieji reiškiniai ir renginiai. Įžvelgti praeities meninių stilių, vizualinių menų, dizaino, šiuolaikinės architektūros ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje.</p>	<p>3.1.1. Vartojant dailės sąvokas apibūdinti svarbiausius šiuolaikinių renginių bruožus (apšvietimas, vaizdas ekranuose, didelio formato plakatai ir kt.).</p> <p>3.1.2. Nusakyti, kaip technologijos veikia šiuolaikinės dailės formas (meninę fotografiją, skaitmeninę spaudą, videomeną, kinetinį meną ir kt.).</p> <p>3.1.3. Apibūdinti tautodailės įtaką šiuolaikiniams vizualiesiems reiškiniams.</p> <p>3.1.4. Paaiškinti dailės reikšmę šiuolaikinėje visuomenėje ir sau, nurodyti mėgstamą dailės stilių ar dailininką.</p>	<p>Mokytojas skatina mokinius domėtis šiuolaikinių renginių apipavidalinimu, reklama ir svarstyti, kaip jie veikia žiūrovą. Tinka organizuoti integruotos veiklos projektus (pvz., pagal pasirinktą literatūros, muzikos ar dailės kūrinių kurti šešėlių teatrą ar gyvasias skulptūras, ieškoti netradicinių sprendimų naudojant nebereikalingus daiktus, veidrodžius ir apšvietimą, kurti garsų foną, rengti informacinius lankstinukus ir kt.). Mokytojas skatina mokinius ieškoti informacijos apie dailininkų kūrybą įvairiose gyvenimo srityse (interjero ir drabužių kūrimas, reklama, žiniasklaida, teatras ir kt.). Diskusijose aptariamos masinės kultūros formos, kičo apraiškos žiniasklaidoje, mokomasi atpažinti praeities stilių įtaką artimiausioje aplinkoje, išvardijami šiuolaikinio dizaino uždaviniai. Mokiniai skatinami išsakyti savo nuomonę apie visuomenės vartotojiškumo problemas.</p>

8.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

Nurodoma dailės ugdymo turinio apimtis laiduoja galimybę sėkmingai ugdytis estetinę nuovoką ir dailės raiškos gebėjimus, būtinus 9–10 klasių koncentrą baigiantiems mokiniams. Išskiriamas turinio minimumas, būtinas patenkinamam pasiekimų lygiui pasiekti.

8.5.2.1. Dailės raiška

Tyrinėjamos lokalsios spalvos, spalvų kontrastai ir niuansai, šviesa ir šešėliai, bandoma perteikti spalvinę perspektyvą. Pasirenkamas abstrahavimas, stilizacija, kadrovimas, sąlygiškumas. Atliekami optiniai-iliuziniai eksperimentai siekiant plokštumoje išgauti judėjimo ir erdvės išspūdį. Išbandomos netradicinės spalvinės raiškos medžiagos ir reikmenys (tapyba be teptukų: purškimas, trafaretai, asambliažas, vitražo ir mozaikos imitacijos, fotokoliažas). Iš paprastų medžiagų ir antrinių žaliavų kuriami maketai, erdviųjų daiktų kompozicijos (iš trijų ar penkių dalių), derinant skirtingus panašių formų ir spalvų dydžius. Aptariama formos, funkcijos ir medžiagos sąveika. Karkasinėms ir kinetinėms konstrukcijoms naudojamos tikros ir imituotos medžiagos (objektai, daiktų maketai, suvenyrai, skulptūrėlės). Išbandomos sudėtingesnės grafikos technikos (sausoji adata, kelių spalvų atspaudai), kuriami fotografijų ciklai, pritaikomos skaitmeninės technologijos. Derinamas vaizdas ir tekstas. Kuriamos piešinių ar atspaudų serijos, naudojant tą patį piešinį ar klišę (pagrindą, spausdinimo formą), keičiant spalvas. Mokiniai kuria savo autorinį antspaudą (ženklą), originalius rėmelius iš netradicinių medžiagų (plastiko, kartono, papjė mašė ir kt.).

Turinio minimumas. Pakanka, kad mokiniai taikytų paprastas dailės technikas, užduotis atliktų pagal mokytojo nurodytus pavyzdžius, nereikalaujama originalios raiškos.

8.5.2.2. Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas

Tyrinėjami dailės kūrinių vaizdavimo būdų (realistinio, sąlygiškojo ir abstrakčiojo) skirtumai: spalvinės perspektyvos dėsniai, proporcijos, kolorito reikšmė, fragmentiškumas, emocinis kolorito poveikis ir pan. Lyginami įvairūs tos pačios temos atskleidimo (perteikimo) būdai. Vertinamos tradicinės dailės

ir šiuolaikinių vizualinių menų pagrindinės meninės išraiškos priemonės (pvz., vizualinių menų: idėjos svarba ir žanrų išnykimo problema). Aptariami įvairių meninių epochų raiškos bendrumai ir skirtumai, lyginamos įvairios kūrybos kryptys, tradicinės ir netradicinės meninės išraiškos priemonės, šiuolaikiniai vizualiniai menai (instaliacija, žemės menas, objektai, akcijos, meninė fotografija, videomenas, kompiuterinis menas). Aptiriamos ir palyginamos pramoninio (pvz., buities technikos, transporto priemonių ir kt.) ir grafinio (pvz., plakatų, reklamos, ženklų, spaudinių ir kt.) dizaino formos ir meniniai bruožai. Aptiriamos visuomenės vartotojiškumo, „sudaiktėjimo“, ekologinės miestų problemos.

Turinio minimumas. Pakanka, kad mokiniai skirtų realistinį ir abstraktųjį vaizdavimo būdą, domėtusi tradicinėmis ir netradicinėmis šiuolaikinio meno formomis, apibūdintų dailės kūrinius vartodami paprastas dailės sąvokas. Pakanka, kad mokiniai bendrais bruožais nusakytų menines pramoninio ir grafinio dizaino ypatybes, apibūdintų pagrindinius šiuolaikinių menų panašumus ir skirtumus.

8.5.2.3. Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje

Aptariama praeities stilių, šiuolaikinės architektūros, dizaino, populiariosios kultūros įtaka artimiausioje aplinkoje. Palyginama dailės reikšmė įvairiose epochose, kultūrose ir dabarties visuomenėje. Apibūdinama technologijų įtaka šiuolaikinei dailei ir jos reiškiniams (reklamai, renginių ir žiniasklaidos apipavidalinimui).

Turinio minimumas. Pakanka, kad mokiniai atpažintų ir išvardytų artimiausios aplinkos dailės reiškinius, nusakytų, kuo dailės žinios ir įgūdžiai naudingi kasdieniame gyvenime.

8.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

8.5.3.1. Šioje dalyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veikos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui stebėti ir fiksuoti mokinių pasiekimų pažangą, išskirti veiklos sritis, kuriose mokiniui sekasi geriau, o kuriose – sunkiau, pastebėti gabius mokinius ir diferencijuoti ugdymą. Nuostatų raiška integruota į visų trijų lygių pasiekimų aprašą.

8.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Dailės raiška	Atlieka mokytojo nurodytas užduotis, taiko pasiūlytas tradicines ir mišriąsias dailės technikas. Pasirenka nurodytą stilistiką ar vaizdavimo būdą, kuria pavienius kūrinius ir darbų ciklus. Atlieka nurodytą vaidmenį bendrame darbe. Kuria mokyklos vizualiąją informaciją (plakatus, skelbimus) mokytojo nurodyta technika. Apipavidalina savo darbus (užrašo metriką, parenka foną – pasportą).	Pasiūlo kūrybinių idėjų ir numato, kaip jas įgyvendinti, tikslingai pasirenka stilistiką ir vaizdavimo būdą, interpretuoja aplinkos objektų, reiškinių ar dailės kūrinių sukeltus išgyvenimus. Skiria ir taiko tradicines bei mišriąsias dailės technikas, kuria darbų ciklus, įvairaus žanro ir abstrakčias kompozicijas. Derina savo sumanymus bendrame darbe. Kuria vizualiąją mokyklos informaciją taikydama įvairias dailės technikas, kompiuterinę grafiką ir naudodamasis nuotraukomis. Apipavidalina savo raiškos darbus: parenka foną – pasportą, pagamina rėmelius iš kartono ar antrinių žaliavų.	Pasiūlo originalių kūrybinių idėjų ir numato jų įgyvendinimo etapus, savarankiškai pasirenka stilistiką ir vaizdavimo būdą, interpretuoja aplinkos objektų, reiškinių ar dailės kūrinių sukeltus išgyvenimus. Savarankiškai pasirenka ir tikslingai taiko tradicines ir mišriąsias dailės technikas, kuria darbų ciklus, įvairaus žanro ir abstrakčias kompozicijas. Imasi iniciatyvos ir organizuoja parodas ir menų šventes. Savarankiškai kuria vizualiąją mokyklos informaciją taikydama įvairias dailės technikas, kompiuterinę grafiką ir naudodamasis nuotraukomis. Pasiūlo originalių, netradicinių sprendimų apipavidalindamas savo raiškos darbus.
Dailės raiškos ir dailės kūrinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Žiūri mokytojo nurodytus dailės ir tautodailės kūrinius. Vartodamas paprastas dailės sąvokas apibūdina pagrindines raiškos priemones. Žiūri ir vartodamas paprastas dailės sąvokas aptaria mokytojo nurodytus praeities ir šiuolaikinės architektūros kūrinius, išvardija svarbiausius jų bruožus.	Pagal aptartus kriterijus ir vartodamas tinkamas dailės sąvokas vertina pagrindines tradicinės ir šiuolaikinės dailės raiškos priemones. Ižvelgia praeities stilių, šiuolaikinės architektūros ir populiariosios kultūros įtaką savo aplinkoje. Vertina svarbiausius dizaino ir tautodailės bruožus ir išvardija skirtumus.	Domisi dailės kūrinių ir vartodamas tinkamas dailės sąvokas savarankiškai vertina pagrindines vizualinių menų raiškos priemones, suvokia ir aptaria dailininkų iškeltas idėjas ar problemas. Aktyviai domisi Lietuvos ir pasaulio dailės reiškiniais, atpažįsta iškiliausių dailės ir architektūros kūrinių meninį stilių. Savarankiškai vertina svarbiausius dizaino ir tautodailės bruožus ir išvardija skirtumus.
Dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Savais žodžiais apibūdina artimiausios aplinkos dailės reiškinius, nusako jų poveikį sau.	Remdamasis savo patirtimi ir kitų žiniomis analizuoja šiuolaikinio pasaulio dailės reiškinius (reklamos poveikį, grafinio ir pramoninio dizaino sprendimus ir kt.). Nusako, kaip tai veikia žmogaus kasdienybę.	Paaškina, kaip istorinio laikotarpio estetiniai idealai ar kūrėjo individualybė veikia analizuojamo dailės kūrinio meninę išraišką. Paaškina subkultūrų kilmę ir socialines jų susiformavimo priežastis.

Pasiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis		Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka tai, kas siūloma. Stebi ir pagal aptartus kriterijus aptaria kūrybos procesą, vertina jo rezultatus. Tardamasis su mokytoju planuoja savo veiklą.	Dirba individualiai ar su grupe. Domisi naujomis kūrybinės veiklos galimybėmis, ieško būdų joms įgyvendinti. Tolerantiškai aptaria savo ir draugų kūrybinę veiklą ir vertina jos rezultatus. Pasirenka naujas raiškos priemones ir konsultuodamasis su mokytoju ieško naujų kūrybinės veiklos būdų ir formų.	Pasitiki savo jėgomis, dirba iniciatyviai ir noriai vadovauja grupei. Kūrybingai įgyvendina savo sumanymus, aktyviai siūlo naujas kūrybinės veiklos formas ir jų įgyvendinimo būdus. Stebi savo ir draugų mokymosi procesą, argumentuotai jį vertina. Bendradarbiaudamas su mokytoju išsikelia naujus mokymosi uždavinius ir numato, kaip juos spręsti.